

O programu nove vlade.

Malone zoperno nam je to pot, zopet govoriti o programu ravno nastopivše vlade pod načelnštvom grofa Badenija, in vendar je to potrebno, ker se pojavljajo sedaj nekako čudna mnenja celó med mladočeskimi politiki, potem pa se posebno na Slovenskem. Kakor na ukaz, trdijo mladočeski, nekateri slovenski in potem vseh vrst nemški listi, da morajo še le čakati na razkritje Badenijevega programa; radi tega da ne morejo še sedaj utrditi svojega stališča nasproti novi vladi. Pri tem se kažejo Mladočehi, kakor slovenski oportunisti, kot soglasni separatisti, ki hočejo jedino s stališča interesov svojih narodov, da ne rečemo, strank, opazovati novo vlado, oziroma pretresati njen program, ki po črkah in tekstu ni še razglašen. To je pač največa beda, da se slovanski separatisti in oportunisti kar čisto nič ne poprašujejo, kaka bode s skupnimi interesi slovanskih narodov; zadovoljni bi bili takej, hitro ko bi dosegli samo za se nekaj, naj bode za druge negospodovalne bratske narode, kakor more. Pri takih nazorih opazujemo največo sebičnost in zaslepljenost, prva je obsojevanja in žigosanja vredna, druga pa tužna.

Zaslepljenost razkrivajo pa celó nekateri vodje sredi Mladočehov. Ako bi bili ti politiški veljaki zares dalekogledni, pač bi ne čakali dne, v kateri prečita ministerski predsednik v osrednjem parlamentu svoj program, in bi se že sedaj utrdili za potrebno postopanje. Kakó je to, da Mladočehom ne more biti znano, kak program si je zasnovala nova vlada? No, treba je naglašati, da med Mladočehi je tudi dalekovidnih politikov, a ravni te premagujejo drugi z večim številom pritrjevalcev. To je tudi naravno, kajti kjer je manj razuma, tam je večja masa, če je ta tudi drugače naobražena.

Program novega ministerstva mora biti vsakemu zaresno opazujočemu politiku po svojem velikem okviru in v njem razvrščenih velikih črtah znan a priori ali že naprej. Kdor teh velikih potez ne more izvajati že iz pozvanja Badenija, ta ni sposoben, da bi razumel občo politiko, in daje sam sebi svedoštvo politiške nezmožnosti. Mi ponavljamo, da ni bilo še ustavne vlade, katere program bi poznali takó natanko naprej, kakor program nastopivše Badenijeve vlade.

Ali je morda neznano stremljenje grofa Badenija glede na zunanjo politiko? Tudi to je pomenljivo, da je prišel na čelo novi vladi tudi za notranjo politiko poljski plemič, in ta, ki je bil mnogo let namestnik v Galiciji, je

sam dobil pohvalo, da se je poleg drugega storilo mnogo tudi v interesu vojske in komunikacij, ki niso vsvarjene samo za pospeševanje občega gospodarstva. Badenijeva politika bode torej po svoje pospeševala tudi zunanjo politiko, in da ta ostane pri starem, je sedaj očitniše, nego kedaj poprej. Razna pojavljenja zadnjih tednov kažejo še posebe nato, tudi če ne gledamo, da je sedaj voditelj zunanje politike takisto poljski plemič.

Ista zunanja politika je že vsled trozveze prisiljena delovati na ohranjenje notranjega državnopravnega razmerja, ki se je vsvarilo z duvalistiško obliko. Nemška diplomacija, ki je vplivala na razkrojenje celotne monarhije na dve polovini, štiti svoje interese še dandanes neizpremenjeno v istem smislu, in je torej duvalizem v nekaki sovisnosti z zunanjo našo politiko. Grof Badeni bode imel torej zadačo, da se pogodba z Ogersko ponovi v soglasju s principi zunanje politike. Ker torej ostane duvalizem še nadalje, ostanejo tudi dosedanje razmere na znotraj v odločilnih točkah neizpremenjene. Da bi se izvršilo kako historiško državno pravo, o tem niti misliti ne moremo; to bi bilo nasprotno madjarskemu stremljenju in neprijetno vodstvu zunanje politike. Grof Badeni bi kot Poljak ne čutil v sebi poklica za izvršenje takih prav; ako tudi bi se ne bal konsekvencij, n. pr. glede na historiško državno pravo Malorusov, zameril bi se pa Poljakom v skupnosti in še najbolj Madjarom, ko bi hotel lotiti se izvršenja historiskega drž. prava češke korone. Naj se torej raztegne doba Badenijeve vlade na še takó dolg obrok, noben historiški narod ne more od nove osrednje uprave pričakovati izpremene v smislu zgodovinskih državnih prav. Kar so zgodi pod Badenijevo vlado, bode to, da se obnovi pogodba z Ogersko.

Jednaka pa bode tudi z izvršenjem narodne enakopravnosti, ker poljski plemič bi vendar ne mogel privoliti, da bi dobili tudi Malorusi nacionalno-avtonomno organizacijo. Kar je bil podrl že jeden poljski plemič, ne zasnoval bi v novo grof Badeni.

Kolikor se uresniči prorokovanje, da bode Badenijeva vlada trajala dolgo, toliko ostane tudi dejanska resnica, da se v tem razdobju ne izvrši pravilno in do cela narodna enakopravnost. Negospodovalni narodi bodo torej še nadalje brezvspešno vzdihovali po zboljšanju dosedanjega nacionalnega položaja.

Kar se dostaje volilne reforme, bilo bi čudno, da bi se ista izvršila takó, da bi se ž ujo povzdignil maloruski narod. Ako so ob sedanjih galiških deželnozborskih volitvah vrgli malone docela Maloruse iz deželnega zbora,

bi poljski klub v državnem zboru toliko bolj protivil se nameri, vsled katere bi gališki Malorusi dobili primerno pomnoženo število zastopnikov v osrednjem parlamentu. Tudi z volilno reformo torej se ne porodi nič posebnega za Badenijske vlade, če nočemo misliti, da bi Poljaki zahtevali neko posebno geometrijo za volilne okraje v Galiciji.

Zunanja politika, duvalizem, historiška državna prava, narodna enakopravnost in volilna reforma pa so osnovne ali kardinalne političke točke, ki bi morale odločevati tudi postopanje zastopnikov slovanskih negospodovalnih narodov. Badenijska vlada bode v vseh teh točkah držala se dosedanjega protislovanskega sistema, v tem ko je stremjenje tu mišljenih slovanskih narodov ravno nasprotno. Logika stvari po takem zahteva, da se slovanski zastopniki tudi uredé po tem položaju.

Novi ministerski predsednik se ne bode mogel mnogo protiviti Madjarom niti v gospodarskem pogledu, ker je prijateljstvo med Poljaki in Madjari preveliko, in bi se torej on zameril poslednjim. Tudi to nasprotuje interesom negospodovalnih narodov, ki nimajo nikake odškodnine za nejednako razdeljenje bremen med Ogersko in totransko polovino. Poljaki in totranski Nemci so vsaj politički na bolj, posebno tudi vsled duvalizma, ki ga podpirajo ravno radi tega. Jedino krščanski socialisti pod Dunajskim vodstvom bodo nasprotovali duvalizmu vsaj v ekonomskem pogledu, drugače pa so negospodovalni narodi osamljeni v mišljenju in pri postopanju nasproti duvalizmu.

Jasno je po vsem tem, da za negospodovalne slovanske narode za nove vlade ne bode bolje, pač pa utegne postati še slabše. In slovanski zastopniki da bi ne vedeli uže sedaj, kakó urediti se nasproti novi vladi?

A še jedna je, ki sili slovanske narode k zaresnemu prevdanku. Zagotovljen je sicer obči mir z ravnesjem dveh zaveznih skupin, srednjevropske ter francozko-ruske; a na Balkanu in v Mali in tudi Vstočni Aziji se pojavljajo stvari, da zavezne države same ne zaupajo mnogo več dosedanjemu miru. To in ono se opazuje, in srbski stari skušeni politik sluti nekako podzemeljsko šumenje, ki sili na površje k eksploziji. Slovanski narodi naše monarhije so torej dolžni v svojem interesu in celokupnega cesarstva opominjati državnike, da naj spravijo narode na znotraj, da bodo v vsakem slučaju pomirjeni vsaj doma. Ali je pa možno državnike opozarjati ali celo siliti k preobratu mišljenja z безусловnimi ali za malenkosti pripravljenimi uslugami? Ali hočejo voditelji slovanskih narodov udajati se za neodločilne odškodnine in puščati druge v nadaljnji onemoglosti? Doba je zaresna in zahteva velikih, celih, značajnih mož, ker so tudi cilji veliki tistih, ki sučejo sedanjo občo, Slovanom neugodno politiko. Za spoznanje te politike je treba obsežnih nazorov; le takó se moreje slovanski voditelji izogniti zmotam in grozečim političkim opasnostim. Tudi neznani in vendar znani program novega ministerstva Badenijskega opominja slovanske zastopnike k zaresnemu premišljevanju. Mi dvomimo, da se pokažejo vodje slovanskih strank kot veliki možje, kakoršne zahteva ta doba; lekomislenost in celó frivolnost tu pa tam je prevelika. No naj bi se ne varali, in naj pride vse bolje, nego slutimo, da pride!

Iz M. J. Lermontova.

XXVI.

ИЗПОВѢДЬ.

Я вѣрю, обещаю вѣрить,
Хоть самъ того не испыталь,
Чтобъ могъ монахъ не лицедрить
И жить, какъ клятвой общалъ;
Что поцалуй и улыбки
Людей коварны не всегда,
Что ближнихъ малыя ошибки
Они прощаютъ иногда;
Что время лечить отъ страданья;
Что миръ для счастья сотворень;
Что добродѣтель не названье
И жизнь побольше, чѣмъ сонъ!..

Но вѣрѣ теплой опытъ хладный
Противорѣчить каждый мигъ,
И умъ, какъ прежде, безотраденъ
Желанной цѣли не достигъ;
И сердце, полно сожаленья,
Хранить въ себѣ глубокий слѣдъ
Умершихъ, но святыхъ видѣнь,
И тѣни чувствъ, какихъ ужъ нѣтъ;
Его ничто не испугаетъ,
И то, что было-бъ адъ другимъ,
Его живить, его питаетъ
Огнемъ язвительнымъ своимъ.

Izvirnik.

ИЗПОВѢДЬ.

Язъ вѣрѣ хоужъ зветъ вамъ быти,
Препричалъ самъ на нѣсемъ са,
Менихъ да море не хланили,
Кселей присаге са држа;
Ни да полюбю, насмѣхляи
Коварни нѣсѣ намъ кселей,
Да ближнихъ мали прегрѣшан
Опрашамъ са уасъ всей;
Да уасъ излутю од трепенья;
Да свѣтъ за сраужъ встѣпленъ не;
Данѣ въ крѣпость нинука сомненья
Живети нѣсѣ снѣе ле!
Живети хладно топлѣ вѣрѣ
Са не одре трепатекъ ксакъ,
Разумъ на хладенъ въ прѣшней мѣртъ
Си сраужа нѣе сиромакъ;
Срѣе наполюнено укорокъ,
Глобкій въ себѣ уува слѣдъ,
Умрлѣхъ, али свѣтѣхъ изорокъ,
Ки ихъ разбилъ нѣ громъ ше бедъ;
Нинука ми нѣга не преплаши,
Ни то, каръ другимъ былъ бы стрѣпъ,
Живило му не въ полнѣ уаши,
Огенъ, кий нѣти га обупъ.

Лажурекій.

Izповед.

Jaz veri hočem zvest vam biti,
Prepričal sam pa nisem se,
Menih da more ne hliniti,
Vselej prisege se drže;
In da poljubi, nasmehljaji
Kovarni niso nam vselej,
Da bližnjih mali pregrešaji
Opraščajo se časi vsaj;
Da čas izleči od trpenja;
Da svet za srečo vstvarjen je;
Da ni v krepot nič več somnenja,
Živeti niso sanje le!...
Živenje hladno topli veri
Se ne odpre trenotek vsak,
Razum pa hladen v prejšnji meri
Si sreče išče siromak;
Srce napolnjeno ukorov,
Globoki v sebi čava sled
Umrlih, ali svetih vzorov,
Ki jih razbil ni grom še bed;
Nič več mi njega ne preplaši,
In to, kar drugim bil bi strup,
Živilo mu je v polni časi,
Ogenj, ki neti ga obup.

Fr. Celestin.

Fićfirić.

Liepo lice, crni brk
Namazana kosa,
A monokl zlačani
Uprav pokraj nosa.

Nadignute gaće gor,
A haljetak kratki.
A na rukam krasni par
Rukavica glatki.

U Beču se šetao
Po gospodskom „Ringu“,
U Pariz zavirio,
Tu modernu sfinđu.

Par riječi francezki
I njemački nešto
U svoj govor gigerlski
Mladac mješa vješto.

Konja jaše nedeljom,
Na biciklu leti,
Za poštenje svakome
Dvobojem se prieti!

Narod za njeg prazna rieč
Nezna za slobodu —
On tek čeka, što će doć
Sutra dan u modu!

R. K. Jeretov.

Iz Krčevinskih potočnic.

(Elegija.)

Πόνων δ' ὅστις ἀπόκληρός ἐστιν, οὗτ' ἔσται.

Pindar.

Mila mladina, kakó te jaz ljubim, kakó te spoštujem,

Srce veselja kipi, kedar te gleda okó.

Vedno poslušam te rad, ko pesem zapoješ domačo,

Zvonki glas tvojih grl meni nebeski je čar.

Kdo te rad ne bi imel? Ti čvrsta si res korenina,

Zrasle iz nje da drevo krepko in močno nekda.

Kitil bo cvet to drevo, krasni cvet domovinske ljubezni.

Bog mu daj mnogo sadu. Narod mu bode moj rad.

Kakor želi si mornar pripluti k obali v nevihti,

Napenjajoč vse moči v varno zavetje hiti,

Tudi ti delaj takó, da srečno dosegneš namen svoj

Sebi in svojcem v korist, svojim potomcem pa v zgled.

Truditi mora se vsak, kdor hoče pošteno živeti,

Nikdor brez truda ni bil, nikdor brez truda ne bo.

Trud in napor duševnim močem pomnožata jakost,

Truda napora sad s časom zeló je sladák.

Seme omike je trud in cvet plodonosen napredka.

Bog nam Slovincem ga daj! To so prežive želje!

Trsi se vsak izmed Vas, mladeniči naši predragi,

Da bo vaš trud še nekda milim rojakom v pomoč.

Božidar Flegerič.

Proslov*) ku slavnostnému představení na počest Slovincův.

Od Triglavu a svaté vody Sávy,
kde réva zrá a zlatem hoří klas,
od Frušky Gory, šumných proudů Drávy,
i od krajů, kde tajuplný Kras,
k nám stihla zvěst, že spějí děti Slávy,
by v náruč bratrskou nám padli zas.

Jak toužně čekali jsme Vás! Jak vřele
jsme vstříc vám nesli srdce svoje celé!
Tak jaro k slunci touží svými květy,
jak na pozdrav se chvěly naše rety.
Teď máme vás — nuž, sem již v naše objetí,
ať slzy radosti tu chvilí posvěti!

Ne hostmi, u nás doma jste co sestry, bratři, —
neb všichni Slované, byť róznil se řečí,
svým duchem, srdcem věčně věků k sobě patří!
Kde v světě tom jest pouto krásnější a větší?!

Leč k vám nás víže kouzlo ještě jiné.
Jak naše vlast, i vaše v stálem boji
za jazyk mateřský, jenž nezasyne —
a vlastní síla nejlepší nám zbrojí!

Nechť zhouby saň však stokrát plány snula,
my k cíli jdeme a Slovenie nezhyne —
a kdyby téžší ještě napadla nás doba,
pak známe heslo: „Zlobo nek razbije zloba!“

Však naděj mám, až zlých nepřátel vina
se nakupí až k trůnu Hospodina,
že On sám ruku vztáhne k ochraně
jak nás, tak bratři z bílé Lublaně.

Karel Kádner.

Premišljevanje.

Uže dolgo časa premišlujem, kako bi se dala resnično izvesti nacionalna avtonomija, in je li možno, jo tudi izvesti. Pri tem opazujem, kako se nacionalne razmere polagoma razvijajo na Avstro-Ogerskem od l. 1868 naprej. Tu imamo dvojno vrsto narodov gledé na stopinjo zavednosti njih narodnosti, naj bode jezika ali drugih posebnih znakov, v katerih je vkoreninjena vez vsakega k svojemu narodu, in s katero vezjo postane vsak narod juristiški faktor. Jedna vrsta je popolnoma zavedna svoje narodnosti, pri drugi pa se razvija narodna zavest. Prva vrsta je uže tako vkoreninjena, ne le, da jej ni treba več braniti svojih vnanjih znakov, ampak vpliva toliko na merodavne činitelje, da ti faktorji se ne drznejo v korist drugim narodom ničesar storiti. Pri drugi vrsti narodov se je većinoma ohranila le vnanja lupina, t. j., le jezik, v tem ko so izginiili blizo vsi drugi vezivni znaki vsled moralnega in gmotnega vpliva od strani narodov prve vrste. Ta vnanja lupina pa vendar skuša se ne le ohraniti, ampak se tudi utrdi tem bolj, čim več je protivni vpliv od strani narodov prve vrste. Posledek tega je, da z rasenjem protivnega vpliva narodov prve vrste se poveča odpor od strani narodov druge vrste, vsled tega pa se razširja zajedno narodna zavest v narodih druge vrste. S tem odporom pa so prišli narodi prve vrste do kraja, ker ne morejo več prodirati s svojim ofenzivnim napredovanjem, temveč so prisiljeni braniti, kar so si prisvojili, in kar posedujejo po pravici in krivici. Nasledek vsega tega je, da narodi prve vrste vsemu svetu razglašajo in togujejo, da njih narodnost je v nevarnosti. Ker so pa gospodarji tudi zemlje, vsled tega krajev (mest, vasij trgov i t. d.), na katerih bivajo narodi druge vrste, sledi da razvpivajo take zemlje, kraje i t. d. za svoje zemlje, torej zemlje, kraje svoje narodnosti. Vsled tega si prisvajajo tudi kraje, ki so z malimi izjemami središče in zbirališče narodov druge vrste. Tako imamo n. pr. nemška mesta Ljubljana, Celje, Maribor, Celovec, laška mesta Trst, Gorico, Pülje, Poreč, katerih zastopniki so većinoma Slovani v nemški ali italijanski obleki.

Uže z letom 1868 se je postavilo načelo, da kraji so tiste narodnosti, katera gospoduje; vsled tega dobivajo ti kraji vnanji značaj teh narodnostij. Ker pa nek del prebivalcev se poprime tega znaka vsled moralne in gmotne sile, drugi pa se brani s konservativnega stališča, za katero branjenje ima intelektualne in gmotne moči, pride narodni razpor med oba naroda. Narodom prve vrste služijo merodavni faktorji, vsled tega mora se zavedna masa narodov druge vrste braniti proti večji moči. Ta večja moč razdira s svojim moralnim vplivom glavne znake socijalnega življenja med členi narodov druge vrste, in se pri tem ponajveč poslužuje demoralizacije. Zato tudi vidimo iz zgodovine vseh narodov: dokler je pri narodih v čisljih morala, tem teže je narodom prve vrste prodirati med narode druge vrste; vsled tega nahajamo le tam večji odpor, kjer je možki značaj med narodom še vedno vkoreninjen in v čisljih. Iz tega se vidi, da prvo in glavno orodje agresivnih narodov je demoralizacija. To vedó voditelji narodov prve vrste jako dobro in se znajo tudi vedno okoriščeovati z vspehom.

Po tem načelu se, žal, pristranski, razvija tudi princip narodne avtonomije; na to kažejo n. pr. Dunajske punktacije, katere se dejanski vtihotapijo tudi v druge kronovine, ne da bi opazil kdo. Pravo izvršenje narodne avtonomije bi pa privedlo do drugih rezultatov ne le v

*) Ta „proslov“ je bil na vrsti v Českem gledališču v Pragi, ko se je igrala Smětanova opera „Dalibor“ na čast Slovincem, došedšim k narodopisni razstavi. Op. ur.

nacionalnem, temveč naposled tudi v ekonomiskem pogledu.

Kar se dostaja zastopnikov slovenskega naroda, bojim se, da ne bo tako hitro bolje. Merodavni faktorji namreč se vrtajo preveč v domače naše stvari, vsled tega tudi v volitve. Radi tega ne morejo zastopati narod osebe, katere bi bile zmožne. Drugič so sedanji in bodo tudi prihodnji zastopniki popolnoma v sponah burokratizma. Temu pa so vse radikalne ideje protivne. Pri tem imajo zastopniki še preomejene pojme o odločilnih stvareh. Jaz bi vse zastopnike in zajedno tudi vse časnikarje poslal poprej, n. pr. med Čehe, predno bi nastopili kot zastopniki, odnosno novinarji.

Te dni sem iz roke položil Tomičevo pripoved „Za kralja — za dom“. Prej pa sem prečital v „Ljublj. Zvonu“ povest „Gloga in drugi“, spisal R. Primerjaje spise jednega in drugega naroda mi pride na misel vprašanje, kako je to, da naša beletristika se še vedno ne more povzpeti iz detinstva. Tu ne govorim o jeziku, ampak o predmetu in o načinu, kako se razlaga in razvija ta predmet. Predmeti se ne povzdigujejo iz življenja srednjega stanu. Iz tega se vidi, da pisatelji so večinoma še sami kmetskih roditeljev, ki niso imeli prilike po višjih in velikih šolah pridobiti si toliko, da bi njih razum mogel povzdigniti se do tolike stopinje, da bi bil vsaj v vrsti z boljimi mislitelji sedanjega časa. Vse drugo je pri pripovedniku hrvatskem. Ta razvija svoje ideje po tako delikatnem in zanimivem načinu, da te povesti more čitati vsakdo, naj bode katerega koli stanu ali mišljenja. Hrvatski pisatelj pozna dobrote in spake vsakega stanu, on se zna vglobiti v misli vsakega človeka, pri tem pa povzdiguje le pravo moralo, ne oziraje se, katere ideje prevladujejo tu pa tam. Za to mislim, bi li ne bilo bolje, ako bi „Ljublj. Zvon“ kot glavni roman, ki se razteza na vse leto, priobčil kak zanimiv roman kakega slovanskega naroda, ki nas Slovence nadkriljuje nad sto let, nego pa čitatelja dolgočasiti z običajnim dovtipi, ki kažejo le, da pisatelj živi v jako omejenem društvenem krogu. To naj bi trajalo vsaj toliko časa, dokler se ne obelodani kako boljše delo.

Drugo vprašanje, kedaj dobimo ilustracije v „Ljublj. Zvonu.“ Po mojem mnenju ilustracije niso nikaka igrača, ali le otročja stvar. Brez namena gotovo, n. pr. Nemei ne trosijo toliko za povzdigo ilustrovanih listov. R. Š.

Književno pismo.

П. Памяти Павла Иосифа Шафарика. Рѣчь произнесенная проф. П. А. Кулаковскимъ въ торжественномъ засѣданіи славянскаго Общества 11. мая 1895 года. С.-Петербургъ, 1895. Str. 1—18. Mnogo smo čitali o P. Šafařiku in tudi obširnejše razprave o njegovem življenju in delovanju. A ta govor, napisan jedrnato in živo, čita se posebno prijetno. Kratki uvod črta v velikih potezah Slovanstvo do Šafařika in povdarja našo žalostno razdrobljenost. Pri nas ne pomnim, da bi se bilo omenjalo, da je Š. potomek izselivših se čeških (moravskih) bratov. Na str. 5. pravi pisatelj, da je Š. v „zgodovini slovanskega jezika in literature“ prvič Slovanstvo razmatral kot nekaj jedinega in celega, razdeljeno na vrste bolj ali manje bliske si med seboj. Doslovno tega ne smemo verjeti, če pomislimo le o Dobrovškem, Kopitarju i dr.,

pa tudi o njih učenih prednikih do Jurija Križaniča. Po pravici pa povdarja govornik, kako visoko je cenil Š. cirilico.

K. omenja le ona Šafařikova dela, katera imajo občeslovanski značaj. Iz njih vidimo globoko vero v Slovanstvo, ali ta vera je trezna, kritična. On je bodril in opominjal, da je „moralna smrt najhujša smrt, moralno življenje — najvišje življenje“. Tehtne so tu sledeče govornikove besede: „Ko bi Slovani imeli dovolj нравне sile, prestala bi — tako rekoč — manija veličja, sestavljajoča sedaj jeden iz važnih povodov vzajemnih razdorov med raznimi slovanskimi narodnostimi“. Tu navaja govornik razne srbske, bolgarske, hrvatske in poljske težnje, služeče jabelkom razdora. Tolaži se pa, da je bolezen primerno še mlada in se da bez dvojbe izlečiti. Trezno sodil je Š. tudi o občem slovanskem jeziku, mislé, da bi pač le zunanja sila mogla ga nam prinesiti. Govornik pa umuje, da mi Slovani bolje, nego kedaj, imamo slišati pravično sodbo o sebi in svojih delih.

Stroga, ali ljubeča beseda naj bi nas opominjala o naših dolžnostih, bodrila nas v težki borbi s tujim nasiljem, karala nas za grehe in stranpotice. Kritika je potrebna, da se vidi notranji položaj vsake narodnosti, medsebojni odnošaji in odnošaji slovanskih narodnostij k Rusiji. A tudi za Ruse zahteva razširjenje znanja o Slovanih ne samo med učenjaki, temveč med širjim občinstvom, da bi se Slovani razvijali po enakih potih in soglasno z velikimi zadačami in cilji Rusije. Toži pa, da sami Rusi malo poznajo Slovanstvo, a sedanje še manje, nego prošlo. Jaz pa bi rekel, da mi sedanjo Rusijo poznamo še manje, nego Rusi nas. Obžaluje, da je odpravljeno prepodavanje po r. vsenčiliščih o zgodovini slovanskega zakonodavstva, in da v srednjih zavodih slišijo učenci o Slovanih manje, nego o drugih narodih. Želi pa tudi, da bi r. časopisje bilo boljše slovansko, nego je.

Ponavljam torej, da je ta kratki govor jako poučen in zanimiv za vsakega mislečega Slovana, ki ni preveč zaljubljen v svojo veliko — malenkost.

III. B. B. Розановъ: По поводу одной тревоги гр. Л. Н. Толстаго. (Р. Вѣстникъ; августъ с. г. — V obširni, 17 glav obsegajoči razpravi govori kritik najpreje o duhoviti opazki kritika N. Mihajlovskega gledé L. N. Tolstega, da vidimo v mnogih njegovih delih jarko izražen strah pred smrtjo, a vendar Tolstoj piše, da se ni treba bati smrti. Mih. misli v obče, da je v vseh zadnjih delih Tolstega očiten ta strah pred smrtjo. Rozanov pa opaza, da fiz. straha pred smrtjo T. nima, da se le boji pogrezniti se v igro počel z ostanki svojega telesa, brez obzira — na dušo. Duša in njeno zagrobno življenje torej zanima T.-a. Ne ljubi pa počel, in celo veliki zgodovinski dogodki ga nekako plašijo kot izrazi svoje vrste — počel, kakor to posebno vidimo v „Vojni in miru“, pa tudi v „Gospodarju pa hlapcu“. R. obširno govori o bitju in pravi, da je smrt zmaga počel nad duhom, kakor je rojstvo prevladanje duha nad počeli, katera se tu nekako rodé k življenju. R. očita Tolstemu, da ne zna biti pokoren, pa se za to muči z raznimi vprašanji, t. j. da se ne pokorava cerkvi: ko bi se, bil bi srečen.

Kritik misli — pač krivično — da se Vasilij Andrejič ni bal smrti. Jaz tega Tolstemu ne bi očital: zdelo se mi je in zdi se mi čisto naravno, da se Vasilij Andrejič boji, Nikita pa ne. Tudi se mi ne zdi osnovano očitiranje, da se gr. Tolstoj boji smrti, za to, ker riše osebe res boječe se smrti, ali da je posebno ohol. Kritik trdi dalje, da je slava preveč prevzela gr. Tolstega, ter

mu očita, da je preveč sledil za grehom v duši človeški. Cerkvi pokorno vero priporoča kritik velikemu pisatelju.

V isti knjigi pretresuje V. Rozanov knjigo L. Tichomirova: *Борьба века* (Moskva, 1895.). Naš vek je nemiren: zanimajo ga razna vprašanja, posebno socijalna. Nekako boleljivo odmetamo stari stroj življenja in gubimo čut dejanskega. Človeška dela napolnjujeta sovražstvo in laž. Socijalisti odtujujejo se od sedanjega društva: dajmo jim rod, duhovno kri, domovino, kdor tega nima, in konec bo socijalizmu, misli Rozanov. Sedanjemu toku bila je podobna renaissanca, ki je pa polagoma prešla v prepire menihov in njihovo reformacijo. Prekucija dobila je po tem v Napoleonu tolmača, ki jo je zavrnil čisto drugače, nego je sanjaril Rousseau. Zgodovinar pa mirno gleda socijalizem in opaža, „kamo pade od vseh v strahu pričakovani dogodek“.

Ravno tam je zanimiva razprava P. A. Ačkasova o P. Bourgetu. Kritik dokazuje, da je v romanih tega pisatelja malo življenjske resnice, da so napisani večinoma na moralna vprašanja tako, da so osebe redko tipične. Najbolji in najbolj resen da je roman „Le disciple“ (učenec). Glavna misel je tu odgovornost učitelja za ideje, ki jih širi. B. misli, da filozofija, izključno osnovana na znanost, strašno škodi нравnemu čutu. To dokazuje mladi junak tega romana, ki je domači učitelj v hiši de J. Učencova sestra pa mladega junaka jako zanima in po совету svojega profesorja dela dušeslovne poskuse na deklici in jo zapelje. Ona se otruje. Njega krivé, da jo je on otroval, a brat dokaže s pismom svoje sestre, da ni neposredno kriv. Sodišče junaka oprašča, ali ga brat mlade žrtve ubija. A tudi o tem romanu sodi kritik, da njegove osebe niso glavna stvar, marveč ideje. Najbolje očrtan je pa prof. Sixte, jako smel v svojih znanstvenih zaključkih, a jako nesmel v praktičnem življenju. Njegova teorija pa ga je dovela, da je na posled indiferentist. Ta ravnodušni teoretik pa jame spoznavati odgovornost za svoje ideje po smrti tega svojega učenca.

Trajnejšo vrednost pa imajo, po kritikovi misli, „Poskusi sodobnega dušeslovja“, kjer preiskuje duševno stanje sovr. človeka po spisih znamenitih franc. pisateljev in tudi J. S. Turgenjeva. Naj tu omenim, da je B. bil domač učitelj v ruski rodbini, naučil se ruski, da sam čita ruske pisatelje. Bourget misli, da je najzanimivejša črta našega veka — kosmopolitizem. Te misli navzel se je bil iz knjig, a da jo proveri, potoval je mnogo in celo v Ameriko. Kot nek sad tega potovanja je roman „Cosmopolis“, o katerem pa misli kritik, da je najslabši iz romanov tega pisatelja. (Prevod je bil v hrv. „Vienca“.) Zanimiv je tu poljski grof Gorka, ki ima predstavljati tipične posebnosti slovanske duše, pa je po misli kritika čisto nemožen s svojim neobuzdanim značajem, s svojo strastnostjo in slabo voljo. Bolji pa je B. v malih povestih, iz katerih je najboljša „Un Saint“. Stalno vrednost imajo po obči sodbi tudi njegovi potopisi, kateri morda preživé njegove romane. V Ameriki je bil 10 mesecev in tu, kakor pravi, prepričal se, da se vera in znanost moreta pomiriti. Kritik misli, da je Bourget poklican, da napiše zgodovino idej našega veka, njegovega umnega in нравnega življenja: on da je bolj kritik in filozof, nego umetnik romanist. Posebno rade čitajo ga ženske in odrasla mladež v obče.

Fr. Celestin.

Dijaški pobirki.

Študije o nekdanjih dneh

III.

Slovenski dijaki v „rajhu“. V Tubingi.

Stiristo in osemnajst let je prešlo, kar se je povzdignila v Tubingi alma mater „Eberhardo-Carolina“. Z majhnimi sredstvi podprta, ob svojem porodu ni imela mnogo nade na bodočo slavo in tudi istinito se ni v posledici dvignila nikdar nad ostale posestrime v Nemčiji. A posebne razmere, ki so Avstrijce navezale nanjo in širile njen vpliv v območju vsega habsburškega obvladja, jej zagotavljajo zgodovinsko važnost za lutrovstvo, pa tudi za slovenski narod. Izvrstni učitelji, bližnja, prijetna lega, verska strpnost in knežje podpore vrttembergških vojvod oslavlili so njen glas po slovanskih deželah tako, da nahajamo med 712 Avstrijci, ki so se tu vpisali, 112 Kranjcev, 115 Štajercev, 69 Korošcev in 6 Primorcev; od teh je bila dobra tretjina plemiška.

Mag. Matija Gerbez, Vitemberški dijak, je na Lutrovo in Melanchthonovo priporočilo prišel l. 1537 kot učitelj grščine na pedagogij in se vpisal radi reda takoj na vseučilišče, da je užival „akad.“ svobodo. Za slavnim Camerarijem je zasel tri leta posleje isto stolico na vseučilišču. Njegova učenost, pridnost in lepo vedenje pa ga je dovelo trikrat na dekanatsko stolico na artistski fakulteti. Takisto iz Labina prišedšega rojaka, ki se je bil v tem izšolal v Baselu, Matijo Vlačiča Frankoviča pa je vzel k sebi in ga postavil svojim slušateljem kot repetenta. Zatem pa je privabil k sebi v času do svoje smrti l. 1559. še šest svojih ožih rojakov „Illyrov“, pa štiri Štajerce, katerih jeden Pavel Bajec je bil njegov „famulus“ l. 1538.

Za ista leta z njim pa je bil v Virtembergu, kancelar in svetnik vojvode Kristofa, mag. Mihal Tiffenus. L. 1488. na Kranjskem rojen, po Turkih ugrabljen in na Laškem najden, je prišel na Dunaj na kranjsko „Bursa Agni“. Na tamošnjem vseučilišču je postal po vrsti magister in učitelj modroslovja i konečno mentor mlademu vitemberškemu knezu Kristofu. L. 1532 pa je istemu pomagal, da je ubežal iz spremstva cesarja Karola V., ki je tedaj potoval v Mantovo. Ko je umrl, l. 1535, zapustil je svojo gotovino vojvodi, njegovo knjižnico pa je dobilo vseučilišče v Tubingi. L. 1557 je vojvoda „knežji štipendij“, kateri je bil ustanovljen 20 let prej, prenovil in število štipendijatov pomnožil na 114. Ker je v to porabil tudi 2320 gld. iz Tiffenove zapuščine, je krstil štiri teh mest na ime „Stipendium Tiffenum“ in je na priprošnjo Primoža Trubarja dve določil za Kranjce. Vojvoda Kristof, ki je pred leti živel kot jetnik na habsburškem dvoru, je bil odslej glavni podpornik lutrovskim Slovencem. Za novo vero vnet, blag mož, vendar ni mogel zakriti popolnoma svojega srda do Habsburžanov in je po našem mnenju tem rajši širil lutrovsko gibanje po Notranji Avstrijski. To pa so tudi spoznali avstrijski vladarji in se protivili njegovemu delovanju, dokler ni vpliv prizanesljivega Maksimilijana II., ki je bil naklonjen vojvodi, vzel temu agitovanju ost.

Njegov dvor je postal zavetišče južnim lutrovcem, njegova radodarna roka pa in njegov ugled po Nemškem je pridobil istim in posredno tudi našemu slovstvu nepričakovano mnogo prijateljev in zaščitnikov. Da ni sreča Slovincem naklonila njega, bi bilo njihovo slovstvo pač še dalje spalo — spanje — smrti podobno. Trojica Gerbic, Tiffenus in Trubar, ki je bil semkaj

došel l. 1548, pa so Slovencem pri vojvodi zagotovili prijazen obstanek na Virtemberskem, kateri sta poslej še Vergerij in Ungnad podpirala po možnosti. Tubinga je odslej postala središče in ognjišče prvemu novoslovenskemu slovstvenemu poletu. L. 1550 je zagledala tu prva slovenska knjiga, Trubarjev „katekizem“, s podporo Gerbica in Tifferna, beli dan. Poslej sta sosebno Ungnad in Vergerij to delo pospeševala. Leto za letom je donášalo odslej več Kranjcev na Virtembersko, pa tudi bolj razvnelo plamen verske vnetosti. Ob istem času se je oglašil tu tudi glasoviti Dunajski Pavel Skalich, l. 1556—61, kateri jo je potem pa na Prusko potegnil.

Dasi je trajala zveza Slovencev s Tubingo uže nad 20 let, so se slovenski dijaki tu stalno nastanili stoprv l. 1558, ko sta dobila prvič dva mladeniča iz Kranjske Sam. Budina in Iv. Gebhart mesti v „knežjem stipendiju“ Tubinškem. Petnajst Kranjcev je uživalo ta stipendij. Med njimi navajamo le Slovence: mag. Jurij Dalmatin l. 1556—72, mag. Bernard Kamničan l. 1569, mag. Primož Trubar ml. l. 1570—73, Blaž Budina l. 1572—78, Jurij Sluga l. 1583—84, mag. Jurij Klemen l. 1585—90, mag. Nikolaj Burič l. 1587—95, mag. Jakop Tulščak l. 1591—96, mag. Ivan Benečan l. 1596—99 in mag. Marko Kolluder l. 1596—1600.

Tu v knežjem zavodu dobivali so naši rojaki „Tifferniji“ stanovanje, hrano, pouk in po 4 rajniše. Ostale potrebščine, sosebno obleko, knjige in drugo so si pa morali sami oskrbeti. Žal, da jim je mnogič predla revščina, in da niso imeli pridnejši med njimi kakor Dalmatin v Trubarju dobrosrčnega zavetnika, moral bi bil marsikdo študovanje popustiti, ali pa se ravnati po vzgledu drznega Blaža Budine, ki se je napotil kar v Ljubljano, da si je tam izprosil podporo za zimsko obleko pa za magistersko promocijo. Strog red pa je navajal le-te naše dijake k pridnemu pouku, kajti „nepridnost“ in prekoračenje zavodovih naredeb, sosebno pa ponočevanje so strogo kaznovali. O tem sta vedela pripovedovati tudi dva kranjska dijaka, namreč Jak. Tulščak in razvajeni drugi sinček superintendenta Spindlerja.

Poleg tega „knežjega stipendija“ pa je obstajal za nje tudi še kranjski deželni stipendij letnih 50 gld., kateri je uživalo devet slušateljev.

Majhna je bila vsota 50 gld., a če je moral Ljubl. rektor Pohorič z 200 gld. preživiti sebe in svojo družino, zadoščalo je uže, vsaj za silo. Sicer pa revnejši itak niso semkaj dohajali drugače nego potom stipendijatov ali pa kot „praeceptores“ ali celo „famuli“ domačih plemičev. Kolegnina je bila izvestno uprav malenkostna, in imatrikulacija ob sebi je stala le 6 denarjev po 12 vinarjev.

Ker je bilo število našincev, katere moremo izvestno šteti slovenskim rojakom, le majhno, navajamo jih tu. V imatrikulacijski listini Tubinškega vseučilišča nahajamo med novorstopivšimi slušatelji leta:

L. 1537. mag. Mat. Garbitius Illyricus, 1538. Paul Bajec Styrius, famulus Illyrici, 1540. Kilijan Peršič Pregentinus, 1541. Ivan Dragošič Ill., 1543. Jak. Volkmer Ill., Miha Cigan Wip. 1554. Aleš Offer Gorican, 1556. Boltazar Seprecht Ill. 1558. Sam. Budina Carn., 1559. Kristof Vujžar Villac, 1561. Ios. Tašič Carn. 1562. Iv. Tiffer Labac., Blaž. Brstelnik Carinth. 1563. Iv. Burec Carinth., Lenart Merharič Illyr. 1564. Jurij Ožurnik, Carinth., Mat. Vlačič sin, 1565. Gašpar Čuden, Ill., 1566. Jurij Fašanek Carn., Lenart Mravlja Labac., Jurij Dalmatin Carn., 1564. Tomaž Rumpler Radtmansdf. Cranus. 1568. Jurij Žel Goriciens., Danijel Vrabčič Goric. Andrej

Savinec Labac., Primus Truber ml., 1569. Bernard Kamničan, Felician Trubar, Miha Čečkar, Labac. Mat. Bohemus Carn., 1570. Florian Suhodolski, Pankracij Bront, Carinth., 1571. Iv. Bue, Melhijor Bue, Kristof Bue, Carinth. fratres. 1575. Jurij Kern Carn., Jurij Jošt Carinth., 1578. Kristof Foršan. Maurikij Foršan, 1580. Sebastijan Fajdiga, Ciliensis, 1581. Iv. Višnjan, famulus Baronum Egkh u. Katianus, Jurij Šantelj Styris, Jurij Verbec Carn., 1582. Marko Rumprecht Labac., Matej Hampé Villac, Ljudevit Vrabec Goric., 1583. Andrej Schweiger Labac., Jurij Sluga Labac., Iv. Rosman Carn., Gašpar Okorn, Carn. Matija Tesar Carn. Danijel Xylander Lesnik, Carn. 1585. Jurij Klemen Labac. Matija Trošt Vipac., Žiga Zanos Carnith., 1886. Volk Jarec Klagenfurt, 1586. Andrej Lušnič Labac, Nikolaj Burič Labac., 1591. Jak. Tulščak Carn., Caharija Kropar Carn. Lenart Jaschang Carn. Iak. Pantaleon, David Pantaleon, Iv. Benečan in Jurij Prosar, Labac. — Abel Fašang Labac. Gašpar Tulščak, Labac. 1594. Jul. Herkovec Ill. 1595. Kristof Knaffel Carn. Gregor Rap. Carn., Danijel Bernadin, Carnith. in Andrej Delavec Carinth., Gregor Nastran, Labac. 1596. Marko Koluder Labac. 1598. Vilko Steber Villac. 1599. Gregor Fabricius, — Tesar, s in dun. prof., Dav. Verbec „praeceptor“ in Lavro Vrčkovič, „famulus“ Lambergov. 1605. Iv. Taufrer Krsnik Labac. 1606. Tobija in Caharija Taufrer Krsnik Carn. (propter aetatem non jura-verunt). Jurij Barle, Carn. 1612. Miha Bač Carn. 1613. Anton pl. Pečovič, Carn., Miha Bizjak, njegov „famulus“, in l. 1614. Peter Pohorič Labac. Carn.

Šest in osemdeset je torej dijakov, katere moremo brezdvomno prištevati našemu rodu. Malo je bilo število izvoljenih izmed slov. naroda, a še teh mnogi so se malo brigali za svoj jezik in ga rajši prepuščali preprostemu narodu. Le oni, ki so propovedovali evangelije, razvneli so se za borne svoje sobrate in jim dali prvo, a tem izvrstnejšo podstavo v malem, njihovem smotru primerno izbranem slovstvenem gradivu.

Odveč bi bilo pač naštevati še vsa ostala posamna imena; tu pripomnimo le, da je bila v naši domovini razvnema za Tubinško vseučilišče tolika, da je samo Ljubljancev 36 študovalo tamkaj. Naši dijaki so se proslavili tudi kot pridni dijaki; to kaže nam najbolj veliko število magistrov, katere nahajamo med njimi.

L. 1537. se je vpisal na vseučilišče prvi Slovenec Matija Gerbic, l. 1614 pa je zaključil Peter Pohorič ml. njihovo število. Do deset Notranje-Avstrijcev in med njimi po trije Slovenci so bili preko 80 let v Tubingi, kot stalni učenci, ali pa tudi kot gojenci knežjega zavoda. Tubinške številke nam zaznamujejo cvet lutrovstva po naših krajinah, pa tudi cvet književnega preporeda. Kajti kar je v obče podelilo vseučilišče slovenskim bogoslovcem, to sta jim posebe v Slovenstvu vlila Ungnad in Trubar. Krog Ungnada, katerega je notranje-avstrijsko plemstvo častilo nalik knezu, so se zbirali vsi naši mladi plemiči in proučevali njegovo veledušje. Krog Trubarja pa so se zbirali ljubljenci njegovi Dalmatin, oba Kamničana, Maurus, Bohemus, Xylander in drugi. Urah in Derendinga ste bili letovišči našim dijakom, kamor so zahajali o prostem času, da se poklonijo očakoma lutrovskega gibanja in se potrdijo v veri in stanovitnosti.

„Narodnostnega življenja“, kakoršno je vladalo po laških vseučiliščih in na Dunaju, tu pač ni bilo. Zmerni, trezni bogoslovski duh je tu prevladoval in navajal slušatelje k pridnosti. Zato pa so vsi tudi kaj hitro dovršili svoje nauke — navadno v dveh letih — in so poslej

odšli v domovino na pridno delo. Veliko njih večino nahajamo v slovenskih deželah, ostali pa so šli večinoma drugam kot mentorji domačih plemičev z njimi dalje po svetu. Mnogo njih — skoro tretjina vseh Tubincanov — došla je tako v Padovo, kjer pa se je precej ohladila njihova vnetost za lutorstvo, ali pa jih je speljalo še dalje v tujino. Mnogo njih čitamo tudi po drugih nemških vsučiliščih, tako v Strassburgu, Heidelbergu, Jeni in Vitembergi, kamor so šli popolnjevati svoje nauke.

A uprav to, da so se oni znašli v Tubingi, nam kaže veliki njen pomen za naše prednike, veliki vpliv, kateri je razširjala Tubinga med Stovence. Kar imamo profesorjev, učiteljev in informatorjev od srede XVI. do srede XVII. stoletja, vse je prišlo iz Tubinge.

Veliki mir, strogi red in natančnost, katero je uveljavil vojvoda Kristof po nasvetu svojih slovenskih svetovalecev na veliki šoli, zagotovili so jej tudi v posledici procvit. Zajedno pa so provzročili, da se je protireformacija v domovini proizvela mirnejše in lažje, nego bi bilo možno, da je cvet slovenskega razumništva zapal ob vzgoji v roke nepremišljenim vnetnikom.

Janko Vencajz. †.

ŽENSTVO.

Trst, 20. septembra 1893.

Predragi prijatelj!

1. Doma sem zopet, zopet „pod trto“, ne zeleno, ne bujno, ampak rumeno, velo, s pičlim sadom obloženo trto. Otožno jesensko jutro je sedaj, ko Vam pišem. Nebó je skozi in skozi prepreženo s sivimi oblaki, in le tam, kjer mora biti sedaj solnce, sveti se malo bolj. Tiho in mirno je krog mene vse, in ne gane se ni najmanjši list na mojih akacijah. Le tam iz bližnjih tovaren slišim nabijanje sodov in pa vsklik in kletev surovih voznikov. Zrak je težek, tlačeč in morda vpliva tudi to malo náme danes, da sem takó črnovidna...

Evo — tihoto moje motijo mi dobro znani čvrlijači glasi otroški. . . Pogledam na uro; ah, res. . . v šolo gredó, laško šolo. Kakó čvrlija slovenski otroci? Evo čujte, no, to so naši domači slovenski glasi — pa to? In to? To je tuje, to je italijansko in to zopet? Tudi italijansko, le kaka beseda je vmes slovenska. . . Za to trumo malih in večih otrok pride druga, tretja ter še in še mnogo drugih, in le malo minut pred osmo končalo je čvrljanje, prepír, zabavljanje, smeh in jok otrok, in nastala je zopet tihota in mir.

Prijatelj! Kolikokrat ste me popraševali po naši okolici, in znano mi je Vaše zanimanje za vsak kotic slovenske zemlje, ali, žal, da Vam jaz moram skoro vedno poročati kaj neveselega o naših krajih in naših ljudeh. In danes Vam moram zopet povedati britko resnico, da se okolica poitalijancuje z vsemi sredstvi, katera morejo rabiti naši strastni nasprotniki. In sv. Ivan naš, o katerem veste, da je izmed najbližje tržaške okolice stal vedno najtrdnjeje, jel je tudi hirati v poslednjih časih. Lepó Vas prosim, kaj se pa stori, kaj storimo mi zavedni Slovenci, da se zabraní to? Nič, ali skoro nič, ker tiho delovanje v uradih in časnikih ne pride med veliko večino naših ljudi. Ljudstvo je ubogo, preprosto, ako nima vspehovanja, ne gane se ali pa le v toliko, da pošilja svoje otroke v italijanske šole ter da potem samo z njimi mlati italijanščino. Kje so shodi, zbori, s katerimi so vzbujali in oduševljali zavedni Slovenci naše okoličane, kakor mi pripovedujejo starejši ljudje? „Grob jih krije“, grob krije ljudi in shode in tabore in zbere, zato se pa polné po okolici italijanske paralelke, zato drvi kar more, od nas tu doli v italijansko šolo, katero imajo Svetoivančani prav pred pragom, zato ne slišite, prijatelj, v okolici ali vsaj v bližnji okolici nikdar druge razum laških pesnjí (naše so samo za koncerte in besede), zato slišite čvrliati vse mnogo bolj italijansko kot nekdanj in zabavljati še same okoličane o Slovencih. Iстина je to, britka istina, in naša skrb naj bi bila, da si ohranimo v prvi vrsti to, kar je bilo od nekdanj naše, ne dopuščati, da nam trgajo kos za kosom naše lastnine

Sama naša družba sv. Cirila in Metoda ne more vsemu kaj no pa saj šole slovenske pri sv. Ivanu še treba ni, ker imamo uže občinsko, lepo, veliko, prostorno, in tudi učiteljev je dovolj v njej, ali leto za letom je v njej manj otrok, leto za letom zabaje več slovenske dece v italijanske šole. In bi ne bilo treba mnogo, da se stvar obrne na bolje: od časa do časa malo oduševljenja za slovensko stvar priversti v okolico, bilo bi dosti.

K poitalijancovanju mnogo pripomore tudi na videz jako nedolžni zasebni italijanski otroški vrtec. Matere, da se pri delu odkrižajo svojih otrok, pošiljajo je tje in to take otroke, ki se uče komaj govoriti. Ves dan so v šoli, in v kratkem morajo matere uže tudi same govoriti z njimi italijanski, ker gre otroku to bolj „na roko“. Otrok ostane tam par let in še več ter se potem pošlje rajši v italijansko šolo nego slovensko, ker mu ide tudi „bolj na roko“. Naše Svetoivanske matere pa toliko bolj obožujejo ta vrtec, ker se v njem otroci uče — Bog ve po kateri metodi, Fröbelnovi uže ne — plesti, kvačkati, pisati, čitati in morejo otroci od tam kar vstopiti v drugi italijanski razred. Ali kdo se zmeni zato? To je, kakor da mora biti in kakor bi to prav nič ne škodilo. Naj bi katera slovenska vrtnarica odprla tu slovenski vrtec, mislim in skoro gotovo vem, da bi jej ne bilo žal, nekaj je še vendar zavednih ljudi. . . Glejte, prijatelj, pismo moje je bolj podobno dopisu v kak političen list nego prijateljskemu pismu, a ker vem, da je Vam blagor našega naroda na srcu kakor meni, vem, da mi ne zamerite.

V tem, ko tam le doli v mestu pozivlja zvonček v šolo, počivamo še mi in živimo zlato svobodo jesenskih dni — tudi to pomaga nekoliko napolniti italijanske šole, ker so nekateri roditelji nestrpni in naveličani, imeti doma svoje otroke, pa bi za slovenske šole čakali še 15 dni; saj je pač vsejedno: če gredó v italijansko, so jim 15 dni poprej izpod nog.

Márica.

(Konec pride).

Kranjsko. Dne 2. okt. Zadnja „Soča“ od meseca septembra donasa dopis beneških Slovencev, v katerem tudi pravi, da so tamošnji Slovenci začeli svojim otrokom pri krstih dajati slovenska imena, n. pr. Václav, Ljudmila, Zala, Mirko, Vladimir in druga. Te beneške Slovence naj bi tudi pri nas posnemali. Kolikrat sem uže nagovarjala in priporočala znankam, naj otroke krstijo na taka imena, a le malokje se tega poprimejo. To je lepa navada, in se tudi pri nas uže uvaja, ale še premalo. Tudi pri takih prilikah naj bi kazali svojo narodnost. Večkrat trdijo, da nimamo mnogo slovenskih imen, a to je le prazen izgovor. Imen je dovolj slovenskih in slovanskih, samo volje je treba.

Večkrat se zgodi, do se pri rojstvu otroka vsi stari in nemški koledarji izlečejo na dan, kje bi se našlo kako bolj nemško ime, dočim se slovenske knjige ne vzamejo v roke. Če se pa dá otroku kako bolj navadno ime, ne izgovarja se tako, kakor gre, ampak pridno se pači, da le diši bolj po nemškem. Vzemimo ime Janez. Malokje slišiš Ivan, Janko, večkrat pa Johan. Ali pa ime Marija. To se posebno pači v Mimi, Mici (piše se celo Mitzi), Marid in Bog vedi, še kako. Zakaj to? Zato, ker nam dopada vse tuje bolj, kot domače, rajši gremo naši narodnosti savažne sosedo posnemati, kot nam prijazne in sorodne.

Ali niso lepa tudi imena Sava, Božidar, Bogdan, Ciril, Metod, Bogomir in Olga? In ko bi hoteli gledati po slovenskih in slovanskih koledarjih, našli bi jih na stotine.

Zlasti ste za nas pomenljivi imeni Ciril in Metod, ker sta jih nosila naša prva slovenska apostola, ki sta nam prva oznanjevala našo vero v maternem jeziku. Uže iz hvalečnosti do nju naj bi se širili ti imeni med Slovenci.

Dolenjska Slovenka.

Ljubeznjiva bralka, ali imam prav? Število naročnic in sotrudnic „Slovanskega Sveta“ se množi. Veselo znamenje in dokaz, da i slovensko ženstvo nima razuma le za — toaletna in kuhinjska vprašanja, za bale in maskarade, ampak tudi za kaj vzornejšega, abstraktnjšega! Slovenke so se z vsem navdušenjem oklenile naše šolske družbe ter si uže tekom nekaterih let stekle nevenljivih zaslug za narodnost; naj bi si pridobile še več tovarišic, ker premnogo je krajev celó na Kranjskem, kjer naše ženstvo še prav — spi. Poleg takega rejalnega delovanja pa so se polotile nekatere i — miselnega dela: pisateljevanja, raziskavanja in teoretičnega določanja, kaj bodi naloga in namen življenja Slovenke? — Nekaj dobrih, dasi ne novih idej so podale sotrudnice „Slov. Sv.“ o koristnem vplivu blage izomikane in pametne žene na otroke in — soproga. Hvaležni smo jim za to. Samó želeli bi, da so v izražanju svojih mislij in želja neprikritejše, manj frazaste in manj — pikirane. Naj bi se zavedale, da niso na galantnih plesih, kjer si domišljuje večina ženstva, da se mora delati prav najivno, nervozno nedolžno in — „nevedno“! Naj

bi govorile v svojih znanstvenih člankih prav po vzoru Švedinj: o vsem in vsakem naravnost, od srca! Saj „Slov. Sv.“ je pač jedini list, ki je namenjen le inteligentnemu, odraslemu in resnemu občinstvu; za zorno mladino in preprostega kmeta „Slov. Sv.“ ne more biti! Želeli bi pa tudi, da nam pišejo o ženski splohi; o njenem stališču in razmerju v zakonu in človeški družbi. Razložijo naj nam svoje nazore o ljubezni, materinstvu, „ženskem instinktu“ i. t. d. Mnogo naših dam je izvestno čitalo vsaj razprave dr. Mantegazze, knjigo „Ženska“ vodje socijal. demokratov A. Bebele, morda celo prezanimivi knjigi doslej nedosežne nam slikarice teženj in značaja ženske: gospe Lavre Marholm („Wir Frauen und unsere Dichter“, Das Buch der Frauen: Wien, Verlag „Wiener Mode“), i. dr. Koliko gradiva je v njih, ki bi zanimalo i naše ženstvo! Naj sprožijo torej sotrudnice „Slov. Sv.“ kaj novih vprašanj, tičočih se žene in moža!

Gynaekophil.

Aforizmi o ljubezni. Ljubezen je ostrejša od sulice, s katero kroté slone; bolj vroča od plamena, — ona je nalik pušici, ki je obtičala v človeškem duhu (Buddha). — Ljubezen je majhna epilepsija (Demokrit). — Ljubezen je — izguba pameti! (Seneka). — Ljubezen je poezija čutnic (Balzac). — Krona hrepenja, največja slast pozemskega žitja je ljubav (M. Meyr). — Ljubezen ni nič drugega kot manj ali večja radovednost v zvezi z naravnim hrepenjem, vzdržati obstanek svojega plemena (Casanova). — Afekt, ki provzroča, da se veselimo popolnosti ljube (ljubimca), je ljubezen (Leibnitz). — Ljubav je dvojna sebičnost (Kuhff). — Ljubezen: egoizem srca (Murger). — Luč, ki vse obseva čarobno; gorkota, ki staja vsak led; sladkost, ki uniči vsako-grenkobo; je ljubezen (Mantegazza). — Naj-pogumnejša lastnost srca je ljubezen, proti kateri ne pomagajo vsi razlogi razuma (George Sand). — Ljubav je izmena dveh domišljij in — dotik dveh epiderem (Champfort). — Ljubezen je opravilo brezdelnih ljudij (Barrière). — Ljubezen je „un frottement voluptueux entre deux intestins“ (Buffon). — Ljubezen je najpopolnejši pojav volje k življenju, torej koncentracija vsega hotenja (Schopenhauer). Itd.

Gynaekophil.

Iza dve godine.

Gdje je radost i veselje,
Lipe nade, vruće želje,
Gdje je sreća žića mog?
Radost prodje, sreća prodje,
Tuga, bida meni dodje,
Štono s neba šalje Bog.

Koli draga, koli mila
Anka moja meni bila,
Božanstveni, viši stvor!
Izpod zemlje sada snije,
Studen kamen humac krije,
Nesto cvieća, jedan bor.

Kad sam kleo udes hudi,
Tješili me dobri ljudi,
Crna da će tuga proć,
Nova radost i veselje,
Nove nade, nove želje
Nesretniku da će doć.

Dva su prošla ljeta duga,
Još je veća moja tuga,
Veća sada nego tad —
Kanda svietom sreće nije,
Kanda čemer zemlju vije,
Kanda j' žiće crni had.

Koli draga, koli mila
Anka moja meni bila,
Božanstveni, viši stvor!
Izpod zemlje sada mije,
Studen kamen humac krije,
Nesto cvieća, jedan bor.

Iznad sreće draga, mila
Anka moja meni bila,
Božanstveni, viši stvor!
Izpod zemlje sada mije,
Studen kamen humac krije,
Nesto cvieća, jedan bor.

Druge djeve u svom resu
Prema njojzi što li jesu
Oku mome, srcu mom?
Gdje li drugu znade vilu
Toli blagu, toli milu
Hrvatski mi tužni dom?

Znala dobro Anka moja,
Da i ženskoj treba boja,
Kadno rođa žudi spas:
Gđjeno žensko sladko miju,
Ljubeć samo žiće žiju,
Kasno sreće svane čas.

Mudra bješe moja mala
Te je često reći znala,
Da je ženskoj znanje kit:
Šta slabici prot' junacim?
Neznalice prot' mudracim?
Divan jeste znanja štit!

Ljubila je — a Hrvata.
Za cijenu svega zlata,
Carstvo sviju divi čar
Nigda ne bi moja vila
Tudjem sinu dala bila
Sreća svoga sveti žar.

Drage djeve u svom resu
Prema njojzi što li jesu
Oku mome, srcu mom?
Gdje li drugu znade vilu
Toli dragu, toli milu
Hrvatski mi tužni dom?

Dr. A. T. Budisvoj.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Štajersko. Drž. posl. g. M. Vošnjak je bil sezval volilen shod tudi v Šoštanj. Po poročilu „Sl. Naroda“ je rekel, da slovenski poslanci bodo podpirali novo vlado, če jim bo pravična, ako pa ne, da jej obrnejo hrbet. Poročevalec stavlja pri poslednjem stavku vprašanje, ker dvomi, da bi se poboljšali slovenski oportunisti. Sicer je g. M. Vošnjak dosleden separatist, tudi ko bi bil zares voljen eventualno stopiti v opozicijo. Recimo, da bi nova vlada zadovoljila slov. oportuniste, in to bi se lahko zgodilo, ker so drobtinčarji, ali bi oni vlado podpirali tudi tedaj, ko bi bili zastopniki drugih slovanskih narodov prisiljeni biti v opoziciji? Glejte praktično slovansko vzajemnost slovenskih pol. prvakov!

Jedna resolucija na tem shodu pa vendar zahteva vsaj to, da bi se slov. drž. poslanci skušali zjediniti v prvi vrsti z vsemi hrv. in pa mladočeskimi poslanci. Še druga resolucija zahteva za štirski Slovence delitev dež. š. sovea; temu je še sam g. Vošnjak dostavil, da je potreba dobiti tudi namestniški oddelek za Spodnje Štirsko ter poseben dež. zbor. Tak zbor da je samo vprašanje časa. Po analogiji n. pr. Primorske je kaj takega gotovo opravičeno, in Nemci na Češkem delujejo takisto v smislu take razdelitve. Stališče pa vendar ni umestno, ker po takih potih bi nikdar ne prisilili vlade, da bi izvršila pravilno nacionalno enakopravnost, da bi dobil vsak narod v kompaktni masi svoj juristiški organ, ki je neizgibno potreben za obstanek in razvoj zlasti majhnih, politički itak preziranih in onemoglih narodov.

Matica Hrvatska je sedaj razposlala „Izveštaj“ za upravno leto 1894; v njem je tudi imenik Mat. členov l. 1894. Pri razdeljevanju tega izvestja prosi uprava „M. Hr.“, da poverjeniki takoj nabirajo prinese členov (od čl. ustanovnikov 2 obroka po 5 gld., od drugih čl. pa po 3 gld.) za l. 1895, in da kar možno hitro odpošljejo alfabetski imenik členov svojega okrožja društvenemu blagajniku g. Iv. Kostrenčiču v Zagreb. Knjige za l. 1895 bodo se delile in razpošiljale okolo Božiča; tiskalo se jih je pa 12.000 odtisov. „Mat.“ nikomur ne odpošlje knjig, dokler ne plača članarine.

V Celje pošilja Berolinski obči Schulverein pruskih marek, da si napravijo ondotni Nemci suhoto za dijake. V Velikonemčiji iz Avstro-Ogerske preselivši se neki Pröll vstrajno hujska proti Slovencem in Slovanom v obče.

Iz Istre. Dne 27. sept. bila je; kakor poroča „Naša Sloga“, malo ne obča razsvetljava v Poreču. Zjutraj so izšli proglasi z „Viva l'Italia“, Re Umberto itd. Na zidu glavarstva je bilo vklesano „Viva Italia“. Isti dan je bilo krščeno dete na ime Benedetta Margherita, Regina d'Italia.

Glagolica na Kranjskem. Pod tem naslovom je priobčil č. g. J. Vrhovnik naslednje: „Linhartovo mnenje, da so Slovenci na Kranjskem pred Trubarjem poznali in rabili glagolico, navzlic Kopitarjevemu protidokazovanju ni še ovrženo. Ko je Kopitar pobijal omenjeno trditve, sta mu bila samo znana dva lista, pisana z glagolico, hranjena v Zoizovi zbirki. Od tedaj se je nabralo takih ostankov po župniščih in po gradovih precejšnje število. V ljubljanskem knezoškofjskem arhivu se nahaja par starih zapisnikov vezanih z obrezki glagolskega misala. (Koblar, Zgod. sorske fare, 14). Jednako so vplatničene stare mrtvaške knjige v Sori (l. c.). Pri sv. Petru v Ljubljani

sem našel leta 1870. dva urbarja z glagolskimi platnicami ter jih izročil prof. J. Marnu. Pri rečni cerkvi se hranijo tri matice: Liber Baptizatorum 1659—1667, L. Baptiz. 1683—1692 in L. Copulatorum 1677—1715 s koženičastimi, z glagolico popisanimi platnicami. Nekaj takšnega glagolskega blaga so našli tudi pri sv. Jakobu v Ljubljani. Nakelska krstna knjiga z. l. 1673—1690 in „Urbarium parochiae Naclensis“ z. l. 1676 kažeta na koženičasti zunanjšini glagolsko pisavo (Zgod. Nakelske fare, 20). Matice, vezane v koženico, popisano z glagolico se nahajajo v selškem župnem arhivu (dr. Kos v Kresu 1884, 218). V Slavini je kakih šest cerkvenih urbarjev, katerim se poznajo na platnicah ista staroslovenska pismena. G. župnik Sajovic jih je bil poslal na ogled pokojnemu Levstiku, ki je dognal, da so to ostanki staroslovenskih bogoslužbenih knjig (ustno poročilo g. Fr. Podkrajška dne 22. nov. 1888). Predlanskim so prišli na sled dvema koženičastima platnicama v rudniku pri Ljubljani. Bivši župnik pri D. M. pred mostom glagoljš g. o. Kalist Medič jima je razluščil glagolsko lupino ter našel v nji odlomek dnevnice o Marijinem vnebovzetju. Došli sta v dar Rudolfsčeu. Glagolske mašne in obredne knjige so rabili v Trnovem pri Ilirski Bistrici. V poročilu tržaškega skofa Antona Marencija l. 1650. se navaja imenovana župa med onimi, v katerih se opravlja sv. maša s sv. zakramenti vred v „ilirskem ali glagolskem jeziku“ (Dr. Volarič, Slav. jezik u liturgiji u Istri, 42). V kamen vrezan glagolski napis se nahaja na nekdanji kapeli sv. Nikolaja v Vinici pri Metliki. To svetišče rabi sedaj za pivnico (Lopašič, Karlovac 109). V gradu na Turjaku ima neki urbar glagolske platnice. Tako zunanjo opravo nosi star urbar tudi v grajščini na Turnu pri Preddvoru. Našel ga je prof. Valjavec l. 1856 (Kres V., 480). Drja. Glaserja Zgodovina slov. slovstva I, ki nam s hvale vredno natančnostjo opisuje rabo glagolice na Primorskem, jo prezira na Kranjskem. Njeni sledovi se ne nahajajo samo po Istri, na Goriškem in po Tržaškem, kakor meni dr. Glaser na 44 str. svoje knjige, ampak tudi po Kranjskem. Pisala sta jo velikaša Herbert Turjaški in Jurij Siegersdorfer še tedaj, ko je uvajal Truber Slovincem novo pisavo. Njijina dopisa, hranjena v rudolfsčeu, so prinesla „Izvestja“ l. 1893. na platnicah. Da je glagolica domovala na Kranjskem, je dokazoval prof. J. Marn uže pred 28. leti v Jezičniku V. in pozneje zopet v XXVI. letniku istega zbornika.

I. Vrhovnik.

V Novem Mestu priredili so velikošolci koncert v prid podpornima društvoma na Dunaju in v Gradcu s sodelovanjem konservatoristinj gđc. Verhunčeve in ženskega tamburaškega zbora.

„Centralna posojilnica slovenska“ je imela meseca septembra, t. j. v prvem mesecu svojega poslovanja 1461/23 gld. dohodkov in 1131/21 gld. izdatkov, torej 2592/44 gld. prometa. — „Iz malega raste veliko“.

Hrabroslav Volarič, nadarjen slovenski skladatelj, učitelj v Devinu, umrl je za legarjem 30. septembra v 32. letu. V glasbi izobrazil se je kot samouk toliko, da je namerjal napraviti izpit za konservatorij ter tam dopolniti svoje nauke. Zložil je mnogo različnih pesmij, ki so se prikupile narodu. Vplival je povsod, kamor je prišel, jako blagodejno na razvoj domačega petja. Na Primorskem je probujeval cele kraje ter ni poznal truda in žrtev. To mu je naposled izpodkopalo tudi zdravje. Narod slovenski mu je mnogo dolžen, naj bi podpiral zapuščeno siromašno rodbino.

b) ostali slovanski svet.

Novo ministerstvo je bilo razglašeno dne 2. okt. Predsednik začasnega ministerstva grof Kielmannsegg je dobil veliki križ Leopoldovega reda, in so v cesarskih pismih tudi drugi sedaj odstopivši ministri odlikovani z redi ali pa se jim drugače izreka priznanje. Gr. Kielmannsegg je nastopil zopet mesto niže-avstrijskega namestnika. Dr. vit. pl. Böhm, bivšemu fin. ministru, je cesar podelil tajno svetništvo ter izrekel, da si pridrži njegovo zopetno službovanje. Novi ministri so: gr. Badeni, predsednik in minister za notranje posle; gr. Welsersheimb ostane i nadalje minister dež. brambor; dr. bar. pl. Gautsch je zopet minister nauka in bogočastja; dr. vit. pl. Biliński, dosedanji načelnik drž. železnic, je postal finančni minister in bode imel začasno v rokah agende za Galicijo, katere je doslej oskrboval minister vit. pl. Javorski, grof Ledebur-Wicheln je postal minister za kmetijstvo; grof Gleispach za pravosodje; bar. pl. Glanz za trgovino. Grofu Badeniju je cesar izrazil priznanje s posebnim pismom za dosedanje delovanje v Galiciji. Cesar pravi v tem pismu, da se je pričelo sporazumljenje obeh narodnostij (poljske in ruske), da se je zasnova mreža občil, da se je začela dežela povzdigovati kulturno in industrijalno, da so dež. zastopniki podpirali interese monarhije in vojske. Vse to da se je vršilo za namestništva Badenija, ki je deloval v določenem smeru, in cesar se nadeja, da Badenijevi napotki (impulzi) bodo vplivali dalje na zasnove podstavi, zato mu izreka popolno priznanje.

Gr. Badeni, poslovivši se v Krakovu od poljske šlahte, je sam po daljšem govoru prečital to cesarjevo pismo. Govoril pa je tudi o volitvah ter rekel, da so se vršile povsod zakonito, in da so tisti teroristi, ki so hoteli mešati red teh deželnozborskih volitev. Židovski listi molče o tem govoru, s tem ko antisemitski listi kažejo na popisovanje sedaj izvršenih deželnih volitev v Galiciji. Kar očitajo Badeniju kot namesniku, izrazil je prebližno tudi, ko so se mu predstavili uradniki notranjega ministerstva; tem je rekel, da ne zahteva od njih drugega, kakor opravljanje njih poslov, izključno sebi pa pridržuje politiko, posezanje v njo in vsakatero njeno pojavljanje na zunaj. V tem razkriva novi ministerski načelnik veliko samozavest.

Novi minister za kmetijstvo, grof Ledebur je pri nastopu povdarjal, da je potrebna združna organizacija na velikem in malem zemljiščnem posestvu. „Treba je osvoboditi naše kmetijstvo od malone neznosne tlake tuje nje spekulacije, katera uničuje pridnost in inteligencijo, škoduje jednako proizvozniku in potrebovalcu in dovolj dolgo grize na našem nacionalnem blagostanju. Ako se posreči priti do tega cilja, pospeši se uže s tem mirno rešenje socialnega, svet pretrasajočega vprašanja“. Ta izjava je silno razsrdila židovske ekonomiste.

„Галичанинъ“ našteva zadače Badenijeve vlade ter dostavlja: „Vrhu tega je treba poštovati tudi slovanski nacionalizem, kakor tudi češko vprašanje, ki se nikakor ne da rešiti po šabloni ruskega vprašanja v Galiciji, uže radi tega ne, ker drugi slovanski narodi se ne nahajajo pod vplivom toliko težkega in dolgovkevega jarma, kakor naš ruski narod v poljskem petstoletnem rabstvu, in za radi tega v narodni zavesti in politički zrelosti sezajo dalje, nego mi, potem radi tega, da to, kar je bilo možno delati v Galiciji, ni možno delati na Dunaju pred očmi vsega sveta“. Potem pravi list, da težave bode delalo Badeniju

tudi delavsko vprašanje. „O tem se je mogel gr. Badeni preveriti v Galiciji, kjer, kljuba vsej svoji neomejeni oblasti, železni roki in policijskemu režimu, ni mogel zadušiti takega javljenja, kakoršna je poljska „Omladina v Galiciji“. List meni, da z „zmernimi elementi“ češke, nemške aristokracije, konservativcev in židovske plutokracije ne more postaviti protivesja proti „radikalcem“, ako se ne izpremeni dosednji vladni sistem gledé na posamične narode in stanovce.

Dunaj. Pri jedni oži občinski volitvi v I. razredu so zmagali tudi antisemiti nepričakovano; vsled tega imajo sedaj 92 glasov, t. j. dve tretjini, ki vstvarjati kvalifikovano večino. Vrh tega se nadejajo, da nekaj omahljivih liberalcev bode pri važnih vprašanjih glasovalo z antisemiti. Poslednji delujejo sedaj na oslavljenje židovskih listov, in množice uže od kraja pokupujejo izključno antisemitske liste.

Češko. Dne 29. sept. so se zbrali Mladočehi v velikem številu v Pragi v Žofinski dvorani; bilo je 1670 oseb, med katerimi tudi zastopniki iz Morave. Po vtemeljevanju dr. Engla sprejela se je naslednja resolucija: Shod pripoznava, da doslej se ni zgodilo nič, kar bi moglo biti vzrok katere koli premene v postopanju češkega naroda in njegovih zborov poslaniških. Zato priporoča vstrajanje pri resoluciji, jednoglasno sprejeti v Nimbргу dne 23. sept. 1894, katera se glasi: Stranka svobodomiselna vidi v programu sedanje vlade osnovni odpor političskemu, narodnemu in socialnemu programu češkemu, in more biti tudi razmerje poslancev čeških k vladi jedino razmerje stranke opozicijske. Zametanje i najskromniših zahtev čeških in tlačenje germanizacije, izjemno stanje, persekucija in prikračevanje češkega naroda v vseh oborih samouprave zahteva, da bi parlamentarno zastopstvo stranke postopalo v odločni opoziciji in vstrajalo v njej dotlej, dokler se ne položijo podstave k zadovoljenju češkega naroda. II. Iz osnovnih vzrokov potrjuje takisto shod sklepanje zbora zaupnikov iz dne 30. marca 1891, prepušča je klubu poslanskemu svobodo postopanja taktičskega, vendar s tem omejenjem, da kedar koli bi šlo za pogajanje z vlado, more se takó zgoditi jedino z znanjem in soglasjem stranke.

Potem so razpravljali postopanje o bližnjih deželnozborskih volitvah in sprejeli oklic, kakor ga je sestavil dr. Herold. V izvrševalni odbor so se izvolili dosednji členi. — Vnela se je bila na shodu nekaka debata vsled govora, ki ga je imel prof. dr. Kaizl. Ta je kazal na prošlost in sedanjost. Kar se dostaje plemstva, rekel je, da je najboljše sedaj, ne baviti se z njim. Narodna politika je propadala, odkar je bil Tomek zasnoval zvezo med plemstvom in narodno stranko. Morda pride še doba za pogajanje s plemstvom, sedaj pa ni doba zato. Govornik strogo obsoja pisanje v „Nar. Listech“, kjer se je priporočala nekaka rezerva nasproti vladi Badenijski, z motivacijo, da bi Nemci videli radi, ako bi se Mladočehi vrgli na novo vlado. On priporoča dosedanje postopanje, katero ni ne zmerno, ne radikalno, in svari, da bi posnemali nemško-liberalno stranko, kateri se posmehujejo zaradi tega, da lazi in prosjači okolo vlade. Dr. Herold je odgovoril, da njemu se ne more podtikati nič, ker je trdil, da stoji vedno na opozicijskem stališču, on se drži sklepov stranke v taktičnih in političkih vprašanjih. Mladočehi so v opoziciji ne proti vladi, temveč proti celemu sistemu, kateri se jim zdi slab, in delajo radi tega na njegovo odstranjenje. Jedino, ko bi prišla

vlada, ki bi botela izpremeniti sistem, bilo bi pametno, dogovarjati se z njo. Tudi dr. Herold ne vidi še, da bi se bližala taka doba; zato pa ostane opozicija ne program, pač pa sredstvo v izvršenje programa. Dr. Engel je opomnil, da smo zmotljivi, da tudi dopisniki „Nar. Listov“ se morejo zmotiti, radi tega pa jim ni treba podtikati slabe volje. — Dr. Kaizl je popravil napačno poročilo v „N. f. P.“, kjer pravi, da njegov govor je imel dober vspeh, in tudi drugi govorniki na shodu so ostali na starem stališču opozicije.

Na narodopisni razstavi so s koncerti itd. slavili god sv. Vavla, dan 28. sept. Obiskalo je v ta dan razstavo 73.000 ljudi, in so vse čiste dohodke tega dne odločili „Ustř. šk. Matici“. Doslej je obiskalo razstavo 1.800.000 ljudi. Došli so v večem številu zopet Slovaki, katere so sprejeli z velikimi ovacijami tudi v raznih zavodih.

Bil je dne 30. sept. v Pragi drugi shod narodopisni, katerega se je udeležilo 200 oseb. Razgovarjali so se o tem, da bi se ohranile kar možno starine, posebnost tudi tiste, katere so sedaj razložene na narodopisni razstavi. Muzej narodopisni dobi takó trdno podstavo. Sklepi tega shoda bili so v pogledu na slovansko kulturno razvijanje jako važni.

Dne 30. t. m. so v Pragi vzdali spominsko ploščo priljubljenemu češkemu pisatelju Iv. Nerudi v spomin. Pri slavnosti je bilo mnogo pisateljev in 35 društev.

Društvo češko-slovanskih učiteljic zborovalo je 29. sept. v Pragi.

Morava. Slovansko pol. društvo v Kromerizu je priredilo v prosvano kraljevskega reskripta od 12. sept. 1871 javni shod dne 22. sept. Na predlog tajnika dr. Kusaka je shod sprejel resolucijo, v kateri se izraža nadeja, da besede omenjenega reskripta se uresničijo narodu češko-slovanskemu, ki je ravno z letošnjo krasno vspevšo narodopisno razstavo pokazal svojo narodno jednoto in državno pravno nerazločnost Češke, Morave i Sileške, in da torej se mu vrne pravo državne samouprave s skupnim generalnim zborom zemelj korone svetovacske. Zato pozivlje shod, da naj poslanci češkega naroda vstrajajo v opoziciji, dokler se protivi sedanjemu sistemu izvršenju tega prava.

Posl. dr. Záček je govoril pred svojimi volilci o stališču češkega naroda nasproti Badenijski vladi ter izrazil se, da od te vlade ne morejo Čehoslovani pričakovati ničesar. Sestavila se je brez Čehov, in tudi Čehom ni treba vedeti nič o njej. Treba je torej ostati v opoziciji; dokler prezira Dunaj Čehi, dolžni so ostati v absolutni opoziciji.

Galicija. Volitve so se završile v deželni zbor, večinoma, kakor je hotelo plemstvo. Tudi sedanjí minist. predsednik gr. Badeni je izbran. Z virilisti vred bode štel novi dež. zbor 133 Poljakov, 17 Malorusov in 1 Nemca. Poslancev, izbranih od takó znane kmetske stranke je 13. Iz navedenih števil še le vidimo, kake so razmere v Galiciji, 133 poljskih poslancev poleg 18 maloruskih, in še ti poslednji so bolj ali manj popačeni po poljskem mišljenju. Manjše število Poljakov ima 8krat več število dež. poslancev, nego maloruski narod, ki po številu preseza Poljake. To govori bolje, nego vsakatero drugo zavijanje in preobračanje stvari.

V Zagrebu je v mestnem zastopu izvoljen zopet za župana Mošinski. Opozicija je bila za Folnegovića. — Na vseučilišču bodo med drugimi letos naslednja predavanja,

in sicer na modroslovnem oddelku: Pregled zgodovine slovanskih narodov in držav v srednjem veku, prof. Vj. Klaič; zgodovina hrv. 1526—1848, prof. dr. Tade Smičiklas; glasovi staroslovenskega jezika na osnovi primerjalne gramatike; stvarno tolmačenje junaških narodnih pesni starejše dobe; oboje dr. T. Maretič; hrv. gramatika, potem doba Gunduličeva in Polmočičeva v hrv. književnosti, prof. dr. Armin Pavič. Dr. Fr. Celestin: oblike ruskega jezika, potem oblike poljskega jezika. Učitelj stenografije St. Miholić uči: hrvatsko stenografijo po sistemu Gabelsb.

Ogersko. Finančni minister je v drž. zboru predložil proračun za l. 1896. Stroški znašajo 473,064.398 gld., dohodki pa 473,987.244 gld.; preostanka je torej 77.154 gld. Rekel je, da pridejo kmalu važna vprašanja na vrsto, kakor: nadaljevanje uravnanja valute, banka in užitnina. Pri banki je vprašanje o organizaciji, bančnem dolgu in o zneskih v zlatu, ki so se shranili pri banki, vsled tega da so se drž. bankovci odtegnili iz prometa. Avstr. vlada ni mogla zadnje mesece dogovarjati se o tem, ker je bila nastala izpremena. Potem bode treba skupno pogajati se tudi o carinski in trgovinski pogodbi s cislit. polovino in o kvoti. Minister meni, da pogajanja se završe ugodno za obe polovini; zato pa je potrebna pravičnost kot podstava vsemu, kajti drugače bi prišlo do razporov. No, cislitavska polovina in njeni narodi hočejo pogodbo gotovo le na podstavi pravičnosti; vse je na tem, kako umejo Madjari to neizogibno potrebno podstavo.

Dne 1. okt. so stopili v veljavo cerkovno-politiški zakoni. Židovstvo se je tega dne silno razveselilo; a ima tudi vzrokov zato. Židje se podvižejo hčere madjarskih aristokratov poloviti v civilni zakon, seveda tudi bogate Židjinje spraviti pod streho bogatih Madjarov. — Madjarska vlada je povabila nekaj Dunajskih židovskih novinarjev v Budimpešto, da so si za dobre pojedine ogledali priprave k proslavi namišljenega 1000-letnega gospodarstva madjarskega. Ti žurnalisti bodo torej že rano začeli hvalisati madjarsko razstavo, v tem ko nimajo besede za češko narodopisno razstavo, ki je pomenljiva za vse Slovane, pa tudi druge narode!

Rusija in Francija. To, da je bil knez Lobanov, ruski zunanji minister v Franciji, je dalo še poseben povod razpravljanju o stopinji, do katere bi bila dospela zveza med Francijo in Rusijo. „Hob. Bp.“ pravi, da do formalne pogodbe ne more priti, ker se take vrše le med monarhijami, ali nedostatek črke tu ne škoduje nič, in zveza je vendar dejanska, ki še le daje pravo poročstvo gledé na ravnesje evropsko.

Papež Leon XIII. Poverjenik Petrograjskega dvora pri papežu izposloval je poročevalcu „Novega Vremena“ avdijencijo, o kateri poroča, da je glede na združenje cerkva izjavil se papež: Duhovništvo mora biti narodno. Ni mi na umu, da bi kam pošiljal tuje duhovenstvo. Vstočna in rimska cerkev bili ste do razdora nadahneni jednim duhom. Tudi s socijalnega stališča bile bi posledice združenja velike. Naš čas nima pravega miru. Ideje, umetnost, znanost in obrt ne morejo se razvijati, med današnjimi gospodarskimi razmerami ljudski; duh težko napreduje. Kako veličasten pojav bi bil, ko bi nastala doba pravega miru, ko bi se mednarodna vprašanja namesto z vojsko reševala s svobodnim sporazumkom evropskih vladarjev in papeža. O Poljaki izjavil je papež, da je opetovano rekel, naj ločijo vero od politike. Zgodovinska usoda bila je taka, da so izgubili svojo samo-

stojnost ter da se morajo pokoriti drugi moči. Tej se morajo udati, sicer ne more njih odnošajev k Rusiji vpoštevati. Isto izrazil je uže v svoji encikliki do Poljakov.

O socijalizmu in nihilizmu misli, da ju delovanje cerkve ali povsem odstrani ali vsaj premeni.

Objavo razgovora dovolil je papež, češ, kar sem govoril z Vami, želim da bi bil govoril z vsemi Vašimi rojaki.

V Carjigradu so se vršili poboji, ker so Armenci napravili nedolžno demonstracijo. Turška druhal je Armence kar pobijala, in ne ve se še, koliko je ranjenih in mrtvih. Anglija grozi Turčiji, Bismarekov organ pa meni, da Angleži ne bodo imeli z grožnjami istega uspeha, kakor v Kitaju; a naj Anglija gleda, da je Rusija ne prehva, da zapre Črno Morje in se potem vrže na Angličane v Aziji.

KNJIŽEVNOST.

Čuvajmo svoje prastarine. Zabeležil M. A. Ламперкић. Trst. Tiskom i nakladom Dolenčeve tiskarne 1895, str. 62, 12° Pisatelj je pokazal na mnogo strani, kakó bi ne smeli pisati, in kakó naj bi pisali v nepopačenem duhu slovenščine, kateri se je še ohranil tu pa tam med narodom, v tem ko se pisana slovenščina nepremišljeno odmika od pravih oblik itd. Mnogo zbranega zrnja je tu vredno premišljevanja. Pisatelj ni postavil knjižici cene, pač pa priporoča, naj bi ta, ki jo dobi, poklonil „kak darek slavnej družbi „Свѣтла Кирилла и Метода“ v Ljubljani ali v Pulji“. (Nekoliko odtisov je g. Ламперкић, ki, kakor znano, je stalni in verni sotrudnik „Sl. Sveta“, podaril tudi nam, in mi jih zopet razdelimo tem, ki se zanimajo za prastarine slovenskega jezika. Op. ur.).

Navod o snovanji in poslovanji slovenskih posojilnic. Spisal Ivan Lapajne, šolski ravnatelj v Krškem. V Celji, 1895. Založil pisatelj. Tiskal D. Hribar v Celji. Str. 120, 8°. Cena 1 gld., vezani knjigi 1 gld. 20 kr. — Iz kazala navajamo zaglavja: Načela slovenskih posojilnic. Ustanova pravila. Ustanovitev nove posojilnice. Prememba pravil. Opravilni red... Načelstvo. Kontrola in združeno nadzorstvo. O višjem nadzorstvu slovenskih posojilnic. Bodoče oblatorično nadzorovanje. Pravila „Zveze slov. posojilnic“. Kakó se vrši nadzorovanje od strani „Zveze“. Zgodovinski pregled sl. posojilnic. Postava od 9. apr. 1893. Zakon od 1. jun. 1889. Ukaz fin. ministra od 13. jun. 1879. Pregled sl. posojilnic. Sl. posojilnice l. 1894. Razpredelnice za računanje obresti.

Naslov te praktične knjige uže sam kaže, da je v njej vse potrebno za snovanje in vedenje slov. posojilnic. Pisatelj je združil v njej jedro tega, kar se je doslej stvarno razpravljalo na Slovenskem o posojilnicah, zlasti v „Letopisu“ sl. pos., pri tem mu je služil tudi nemški navod štajerskega dež. odbora za Raiffeisenove posojilnice, zajedno ima pisatelj mnogoletne svoje skušnje. H knjigi se še povrnemo, sedaj pa jo priporočamo ne le tistim, ki snujejo posojilnice, temveč vsem, ki imajo ali želé imeti opravila s posojilnicami ter uporabljati jih na svojo korist. Na Slovenskem so se začele v najnovejši čas posojilnice snovati ne le v brambo proti tujemu kapitalu in domačim oderuhom, temveč tudi v strankarske namene. Začel se je uže radi tega boj, ali naj se snujejo posojilnice po sistemu Schultze-

Delitshevem ali pa po Raiifeisenovem. Treba je torej, da si pridobi tudi kmet, prostak v obče, primerno zavest o teh razlikah in vrednosti raznovrstnih posojilnic. Lapajnetova knjiga je prvi potreben pouk zato, o spornih vprašanjih bodo potrebna pa še druga pojasnila, ki jih kolikor toliko navrsti tudi naš list.

Knjižnica za mladino ima v 9. snopiču: „Plemenita srca“, povest za mladino. Češki spisal K. J. Zákoucký. Poslovenil S. G. ml. C. 20 kr. Naroča se v „Goriški tiskarni“ Gabrščekovi v Gorici.

Izvestja Muzejkega društva za Kranjsko. Seš. 4. obseza: K. Črnologar: Cerkev in samostan v Zatičini. — V. Levec: Cesta od Šmarjine Gore v Kokro. — Kranjske cerkvene dragocenosti. — Dodatek k. Vossovi „Micologia Carniolica“. — Mali zapiski.

Pjesme Ivana Mazuranića. Sin slavnega pesnika je zbral njegove pesmi ter jih na veliko radost Hrvatov, Srbov in Slovencev priobčil.

Stanje Balkanskoga poluotoka na osvitku XIII. stoljeća. Napisao D. Franić.

„*Spor izmedju Srba i Hrvata*“ napisao Jld. Bogdanov. Sadržaj: 1. Srpsko-hrvatsko pitanje - zamašno pitanje; 2. Paradoksi; 3. Naši prosvjetitelji; 4. Bošnjastvo; 5. Srpsko-hrvatsko pitanje - psihološko pitanje; 6. Komparativna študija; 7. Treće stanovište. — U Zadru, izdanje štamparije S. Artale. — Cijena, 35 novč. — Megjunarodna knjižarnica E. Schönfelda u Zadru.

Ocjena i tumač Steklasine Karte Hrvatske i Slavonje. Napisao D. Franić.

„*Osvěta*“. Č. 10 ima med drugim: Pavel Šafařík mezi Jihoslovany. Piše dr. K. Jireček: V. Vědecké práce v Novém Sadě. — Ruska literatura. Piše Jos. Mikš. II. Výpravná prosa. Čechov, Korolenko, Barancevič, Firsov, Šapirová, Chin, Gnědič, Stulli, Staňukovič, Albov. — Památce Boženy Němcové. Řeč promluvená při slavnostním odhalení desky B. Němcové v Domažlicích dne 8. září 1895 od Václava Vlčka. — Otázka armenská. Od Václ. Doubka. — Hudební rozhledy. K. Knittl. Itd.

Слово о полку Игоревѣ. Памятникъ въящной р. словесности XII. в. И. Пезоновъ. Одесса, 1894.

Русская Библиотека. 1895 г. Выпускъ VII и VIII (Юль и Август): „Новыя мѣста“. Романъ Р. П. Данилевскаго. (Стр. 1—128). Та knjižnica priobčuje najboljša dela velikoruskih klasikov in podaje 12 snopičev na leto za 2 gld. 40 kr. Naroča se pod adreso: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ (Lemberg), Пляхарекая ул., 13.

Strážce starožitnosti. Povídky a poučení lidu o starožitnostech. Se 69 vyobrazeními. Kl. Čermak, c. k. konservator. Praha, Bursík a Kohout, 1895.

„Slovanski Svet“,

ki pričinja s to (38. št.) poslednje četrletje tega leta, stoji:

Za vse leto	5 gld. — kr.
„ pol leta	2 „ 50 „
„ četrť leta	1 „ 26 „

Za učitelje, učiteljice in dijake:

Za vse leto	4 gld.
„ pol leta	2 „
„ četrť leta	1 „

Zunaj granic Avstro-Ogerske stoji za vse leto 6 gld. 50 kr.

Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr.

Upravništvo „Slovanskega Sveta“
Dunaj, VII. Hofstallstrasse Nr. 5.

Opomnja. Naročnike iz Trsta in njegove okolice prosimo vljudno, da nam tudi oni vsaj odslej pošiljajo naročnino po nakaznicah. Do vseh pa, ki so še kaj na dolgu, ponavljano svojo prošnjo, naj v interesu lista pobotajo zaostanke na naročnini.

Somišljenikom in prijateljem našim se priporočamo, da delujejo i nadalje na razširjanje „Slov. Sveta“.

Upravništvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“

Levstikovega „**Martina Krpana**“ v izbornem ruskem prevodu razpošiljamo po 15 kr. snopič, brošuro „Das Parteiwesen der Slaven in Böhmen“ pa po 55 kr.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsak petek na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrť leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrť leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inerate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse, Nr. 5.